

KEDVES TISZATÁJÉK!*

Egyebekben való tehetetlenkedésem napjaiban a Tiszatáj-nak azokban a számaiban böngészgetek, amelyek nem kerültek a kezembe, mikor megjelentek. És azt a gondolatot, ami felbukkant bennem olvasás közben, muszáj megírni. Írtam már én jó néhány évvel ezelőtt a vidéki folyóiratok létgondjairól, de akkor ez még nem jutott eszembe. Íme, gondolom most, néhány nagyobb városunkban van egy-egy irodalmi folyóirat, és mindegyik más. Nemcsak a fővárosi folyóiratoktól különböznek, hanem egymástól is.

Csupáncsak a tájjeleg érvényesülne ebben? Mint realitás, persze ott van az is, de nemcsak ez van ott. Hát mi van még ezenkívül? Talán a szerkesztő személye az a sajátlagos válogatási szempont, amellyel a mindenütt és mindig túl sok, és többségében problematikus anyagból összehoznak egy-egy számot?

Ez is ott van, de az az érdekes, hogy ezt se lehet egyedüli meghatározó tényezőnek tekinteni, mert a szerkesztők változhatnak (változnak is), a lapok szellemi arculata azonban rendszerint megmarad.

Akkor talán a „kohézió” volna a legfontosabb? Valószínű. Minden folyóirat egy-egy szellemi munkaközösség (akármennyi is benne a „veszekedés”), amelyben a belső ellentmondások is a szintézis létrehozása irányában hatnak.

Ez így dialektikus kétszerkettő. Igen ám, de ebből következik, hogy mennél jobb ez a kohézió, vagyis mennél jobban összetartanak a lap körül a munkatársak, annál kevésbé épülnek be az egyes írók, költők az egész ország szellemi világába.

Mit lehet itt tenni?

Amint már sokszor elmondtam, egy ilyen kis országban és zárt nyelvi világban ez a kulturális s azon belül az irodalompolitika dolga volna. Az, hogy Dugonics csak a szegediek, Csokonai csak a debreceniek, Janus Pannonius csak a pécsiek ügye, képtelenül beteg helyzet.

Mert hadd mondjam meg, ha már éppen erről van szó, hogy én még kevesebbet tudok Dugonicsról, mint Illyés, hiszen én még az iskolában sem tanultam róla. Egy szakadozott, széthullott Kis Beöthy került a kezembe, negyedik elemis tanítóm, Varga Antal adta, aki megérezte bennem, hogy ebben a gyerekekben lakhatik valami, abban találtam egy kis részletet az Etelkából, ennyi az egész. Meg amit azóta olvastam róla a szokásos évforduló ünnepek alkalmával.

Én vagyok az oka? Én is. De a magyarság szellemi létkérdéseiben süket és vak könyvkiadás és kultúrpolitika is. Mert ha az én szellemi értelemben igen-igen mohó szemeim se találkozhattak Dugonics-írásokkal, hogy találkozhattak volna akkor a kevésbé mohó állampolgároké.

Pedig most a Mocsár Gábor megkapó, szellemi izgalmat adó ismertetése után én is szeretném azokat a Példabeszédeket látni. Már régen írom és mondom: saját irodalom és saját filozófia híján ezekben van a magyarság „filozófiája”. Illetve az a „létérzéklet”, amellyel ez az emberi közösség ezer év óta vagy még régebből fenntartja magát. Bölcsesség és balgaság ellentmondásos köcsönhatás — egysége. Láthatlanba is az az érzésem, hogy a mi szikföldi keserű akasztófahumorunk éppúgy benne van ebben a keserves és mégis édes „létfilozófiában”, mint a székelyek, palócok, dunántúliak más hangzású, más stílusú, de ugyancsak irodalmat és filozófiát helyettesítő mondásai. Vagyis a magyarság már sok század óta „egy-nemzet.” Kár, nagy kár, hogy mi, mai — és tegnapi — írók, túl keveset építettünk be ezekből a szellemi tartalmakból még a regényeinkbe, novelláinkba is. Nem „népieskedve”, hanem olyan természetesen, mint ahogy a nép — az „irodalomtól” fertőzetlen nép még ma is él vele. (De már nem sokáig. Ehelyett mintha valami „vagányfilozófia” verne gyökeret az egész népben. De ez egy más témakör.)

* Országjáró körútja során régi ismerős, kedves vendég: Veres Péter Kossuth-díjas író kereste fel szerkesztőségünket. Beszélgettünk országos ügyekről, s néhány nap múlva e fenti levelet hozta a posta.

No, egyszóval ezt, legalább ezt meg kellett írnom.

A lapból egyébként még keveset olvashattam. De látom, sok a recenzió. Az irodalmi számtartások szinte gondosabb, mint a központi folyóiratoké. Más kérdés, hogy miként lehetne megszabadulni a „recenzeus”-pszichiztól, és áttérni az igazi kritikára, vagy az olvasféle velős elemzésre, mint amilyet Mocsár írt Dugonicsról.

A novellákat még nemigen olvashattam el, de a „Tisza” nekem jobban tetszik. (Mikor lesz már ebből könyv?) A novellákban Pesten is kevés a „mű”. Félkész írások. Novella vagy regénytéma „riportázs-pszichével” írva. (A tettes igencsak a „maiság” félreértése, de ezt most nem magyarázom.)

Még valamit! Milyen jó, hogy lehoztátok Lászlóffy Aladár arcképét. Nagyon tetszik nekem ez a szép ázsiai fej. Férfit, egyéniséget érzek benne. Ott van benne az a valami, ami az embert teszi.

Elég. Elnézést az ótáni kapkodó, majdnem hebehurgya és kivagyi beszélgetésért és e levél hiányaiért. (Nem szoltam mindenről.)

VERES PÉTER

VITA A VIDÉKI KÖNYVKIADÁSROL

PROFÁN HOZZÁSZÓLÁS A SZEGEDI KÖNYVKIADÁS ÜGYÉHEZ

Mocsár Gábor írását olvasva a szegedi könyvkiadás odajutott, mint a nevelt gyerek, amikor a mostoha nyakába akasztja az üres tarisznyát, mondván:

— Most már eredj, amerre látsz! Kaparj kurta, neked is lesz.

A mostohák sohasem tagadják meg önmagukat, még ha irodalmi vonatkozásról is van szó.

És mit tehet az árva gyerek? Ő legyen jól nevelt, udvarias, és bizonyítsa be neveletlen mostohájának, hogy jól megtanulta a közgazdasági illemszabályokat? — Vagy döngesse meg a kaput és követelje távozóban a jussát? Nehéz kérdés!

Érdekes, hogy keskeny e hazánkban senki sem kívánja gyerekeinek a maga szenedelmes sorsát, csak a jobbat, a tisztultabbat, a haladottabb szelleműt. És ez így jó, így helyes. Ugyanakkor a Tiszatáj-nak a könyvkiadás ügyében írt két cikke azt tükrözi, hogy a magyar könyvkiadás mint szülő a saját 35—40 év előtti sorsát kívánja vidéki gyerekeinek osztályrészül juttatni.

Egész könnyedén, mint ahogy a nagyok hullatják a morzsát, odavetették a mindent megoldó tippet:

— Gyűjtsetek előfizetőt. Adjátok ki Dugonics összes műveit, én is előfizetek rá!

Aki valaha gyűjtött előfizetőt, tudja, milyen keserves dolog az. És különösen ma. Versenyezni azokkal a bedolgozott könyvterjesztőkkel, akik fix, napidíj és jutalék mellett árusítják a már kinyomott szép könyveket, a reménybeli kiadványokkal: ez körülbelül annyi, mintha délibábot ígérnének havi részletre.

Ami pedig Dugonics összes műveinek a kiadását illeti, hát az a délibábnál is több. Ha valakinek némi fogalma van Dugonics műveinek számáról, arról a hatalmas tömegről, amelyet ötven éven felül írói munkássága alatt „termelt”, az még megkockáztatni sem merheti azt a gondolatot, hogy egy vidéki induló kiadó vegye magára ezt a terhet. Állítom, hogy az Akadémiai Könyvkiadó minden dotációjára és szervezetsége belebukna ebbe a vállalkozásba! De teljesen felesleges is. Dugonics regényei és átdolgozásai ma már nem élvezhetők, néhány iskoladrámája pedig kinyomtatás nélkül is előadható, ha van rá közönség. Egyetlen ma is értékálló műve pedig, amit Szegeden 1820-ban, tehát halála után adtak ki, a *Magyar példabeszédek és jeles mondások*, óriási értéke mellett máig sincs feldolgozva semmiféle vonatkozásban. Kiadni majd azt kell és annyit, amennyit feldolgoznak belőle.

Mindezzel szerényen és laikusán csak azt szerettem volna érzékeltetni, hogy a vidéki könyvkiadás dolgáról sem Pesten, sem Szegeden nem lehet kapásból és nagyjából beszélni. Ez sokkal komolyabb dolog.

Egy laikus Olvasó nem tud hozzászólni a kérdés közgazdasági részéhez, és azzal sem tesz különös szolgálatot, ha csupán hangsúlyozza újra azt, amit unos-untalan hallunk: szükség van a vidéki könyvkiadásra.

Az olvasónak, úgy érzem, elsősorban joga van felhívni a figyelmet arra, hogy nem vidéki, illetve nemcsak vidéki kiadásra, hanem elsősorban vidéki, tehát szegedi olvasótáborra van szükség. A szegedi kiadványok olvasótáborára, a közönség egy speciális rétegére, amely főként szegedi, de jócskán kell hogy az ország lakosságából is rekrutálódjék, és amely igényli a szegedi kiadványokat.